

Aud the Deep Minded

Joanna Nicholson

Sopran: [Clíona Cassidy](#)

Klarnet: [Joanna Nicholson](#)

Metsasarv: [Andy Saunders](#)

Elektroonika: [Alistair MacDonald](#)

Projektsioonikunst: [Kirsty Anderson](#)

Aud the Deep Minded (Aud Sügavmõtteline) on psühholoogiline draama, mis kujutab 9. sajandi Šotimaal elanud kristliku viikingi ning vastuolulise, kuid geniaalse juhi sisemaailma. Inspireeritud kaheldavatest dokumenteeritud ajaloo killukestest ja ümber kujundatud tänapäeva kontekstis, vaatleb see ühevaatuseline ooper Aud'i muutuste teekonda rõhutust rõhujani ja lõpuks vabastajani.

Ajalugu

Naine, keda tuntakse nimega **Aud Sügavmõtteline**, on ajalooline isik, keda on mainitud Islandi saagades (ja telesarjas „Vikings“!). Siiski on erinevad ajaloolised kirjeldused tema elu üksikasjade osas vastuolulised. Võime olla üsna kindlad, et tema isa oli Norra viikingipealik **Ketil Lamenina**, kes valitses **kuningas Harald Kaunisjuuse** nimel Šotimaa läänesaari ja Orkney saari. Teame ka seda, et kui Aud'i abikaasa **Dublini kuningas Olav Valge** ja poeg **Thorstein Punane** tapeti, lasi ta salaja ehitada laeva Šotimaa loodeosas asuvates Caithnessi metsades. Selle laeva juhtis ta Islandile – tol ajal veel kaardistamata territooriumile. Meeskonnaks olid tema perekonnaliikmed ja kõrge positsiooniga orjad või teenijad.

Uute territooriumide asustamisel Islandil andis ta orjadele vabaduse ja maatükid harimiseks, moodustades kogukonna, kus ta elas kõrge vanaduseni. **Aud** oli kristlane ajal, mil enamik viikingeid kummardas veel paganlikke jumalaid.

Teadmine sel väga ammusel ajal elanud **Aud'ist** ja kõigest mis temaga seoses juhtus, on läbi aegade ähmastunud, seda on ilustatud ja midagi on kindlasti ka välja jäetud, ja ma mõtlesin... mis oleks, kui ta oleks reinkarneerunud, kui ta oleks ehk üleloomulik olend, kes on eksisteerinud läbi aegade? See on minu ettekujutus tema loost või sellest, mis võiks olla tema lugu, ja sellest, kuidas ta seda võiks jutustada.

Tekst ei ole täpne libreto, vaid raamistik poolimprovisatsioonilisele etendusele, mida kannavad nii laulud kui kõne.

Sisu ja tekst

1. stseen: Dublin, Iirimaa

Aud on just saanud teada, et tema abikaasa **Olav Valge, Dublini kuningas**, on surnud. Siiski on ta teel õhtusele väljasõidule. Ta teeb plaane oma poja kaitseks, külastades Orkney saartel oma isa **Ketil Lamenina**.

Mina olen *Aud*! Mina olen *Aud*, *Sügavmõtteline*.

Mu abikaasa on just mõrvatud. Ma peaksin leinama, aga ma lähen välja.

Ta oli s...pea. Rovhull!*

Mina olen *Aud*!

*(*see on iidne viikingite solvang – mida on väga nauditav laulda!)*

Nii et minu abikaasa – endine abikaasa, surnud abikaasa, mõrvatud abikaasa – ta oli *Kuningas Olav Valge* Dublinist – noh, nii ta end igatahes nimetas, minu arvates tundus see natuke enesemääratud. Ma mõtlen, ta käitus küll üsna kuninglikult, aga ütleksin, et paljud inimesed ei olnud selle kontseptsiooniga täielikult nõus.

Pressiteate kohaselt tapeti ta lahingus, pekstes mingit väikest piktide kuningakest tükikese maa või mõne lehma või millegi sellise pärast. „Tapeti lahingus!” Oh, kuidas talle meeldiks, et see oleks lugu, see suur loll troll. Talle meeldiks praegu Valhallas Odiniga jooma minna, aga ma võin teile garanteerida, et tegelikult ei olnud see nii. Ta komistas lihtsalt oma suurte rumalate trollialgadega turbarabasse ja tallati omaenda meeste poolt surnuks.

Han var et rovhull, haestkuk, drittsek.*

*(*vanade norra solvangute uurimine on olnud lõbus!)*

Kuningas Olav, see teeb minust *kuninganna Aud*, eks? Ei, ma ei arva nii, ma olen lihtsalt ettur. Mu isa andis mind naiseks, et maksta põhjasaarte eest. Ei, ma olen kuninganna umbes viis minutit, enne kui poisid minust lahti saavad. See ei ole hea. See teeb mind närviliseks. Mitte niivõrd enda pärast, aga mul on poeg, *Thorstein*. Tema on poliitiline oht. Kurat, ma viin ta Orkney saartele, mina ja isa võime leppida.

Ma lepin sellega, kui ta mu poega kaitseb.

2. stseen: Matmispaik Caithnessi metsas Šotimaal

Aud räägib laibaga, keda me esialgu peame tema abikaasaks, kuid hiljem selgub, et tegemist on tema poja **Thorsteiniga**. Ta lausub loitsu kummalises, gaeli keelel põhinevas keeles ja laulab seejärel Thorsteinile kristlikke matuselaulu.

Kvaasi-gaeli keelne loits

Media vita in morte sumus
quem quaerimus adiutorem.
Nihi si te, Domine,
qui pro peccatis nostris
juste irasceris?

Sancte Deus,
sancte fortis,
sancte et misericors Salvator:
amarae mortis ne tradas nos.

In te speraverunt patres nostri
Speraverunt
Et liberasti eos.

[Tõlge:
Elu keskel oleme surmas.
Kellelt võiksime abi otsida,
kui mitte Sinult, Issand,
kes Sa meie pattude pärast
õiglaselt vihane oled?

Püha Jumal,
püha vägev,
püha ja halastav Päästja,
ära anna meid kibeda surma kätte.

Sinu peale lootsid meie isad
Nad lootsid
Ja Sina päästsid nad.]

Ta kogeb kummalist episoodi, mis võib olla psühhoos või võib paljastada, et ta on tegelikult legendaarne **Morrigan**, kolmekordne fantoomkuninganna ja selgeltnägija liri folkloorist, keda seob varese või kaarna kujutis tema Põhjala juurtest.

Ta mõtleb selle üle, mis on juhtunud ja mis veel ees ootab, ning räägib oma plaanist purjetada kaugele.

Mulle meeldib siin, puude vahel. Siin on vaikne, kui need neetud töömehed välja arvata. Hoolimata teie surnukehadest, mis minu all mädanevad. Te olete seal all juba mõnda aega olnud – rohi on kasvanud.

Pärast Olavi mõrva, Jeesus Kris.....oh, vabandust, ma tegin seda jälle, see on halb harjumus, Sinu nime asjata suhu võtta ...vabandust..... aga see on lihtsalt... siin, selles iidsete jumalate paigas, kas sa üldse kuuled mind?

Igatahes, **Thorstein**, mu armas poeg **Thorstein** – pärast su isa surma (rahu tema hinge) ja kui me läksime Orkney saartele su vanaisa **Ketili** juurde kaitset otsima (rahu ka tema hinge) **Thorstein**, poiss, sa muutusid ülbeks. Nii ülbe – hakkasid sõbrustama selle **Jarl Sigurd Eysteinssoniga**. Ma ei suuda uskuda, et **Ketil** seda soodustas. See ongi vana mehe ammendunud ambitsioon – kaks teismelist poissi, kes relvadega ringi tormavad... „oh, meie jõuk võtab üle Caithnessi ja Sutherlandi ja Rossi ja Moray ja... bla bla... poole territooriumist”. Kas sa tõesti arvasid, et tagasilööki ei tule?

Ah, **Thorstein**, sa olid liiga noor, et mõelda. Sa lasid end tappa. Ja nüüd on kõik mu poisid läinud. Mis saab siis minust edasi?

Vean kihla, et sa arvad, et mul pole plaani. Tegelikult on mul küll. Ma lasen meestel siin metsas mulle paadi ehitada. See on salajane laev, ssh, valmistatud metsas ja metsast. Vaata, inimesed on rääkinud lugusid uutest maadest, mida meremehed on näinud põhjas, kaugel isa saartest eemal. Nad ütlevad, et need sülitavad välja tuleallikaid ja raiuvad ära suuri jääkamakaid. Mis siis, kui see on tõsi? Mis siis, kui see koht eksisteerib, kui me saaksime siit põgeneda, see, mis perekonnast ja orjadest alles on jäänud, põgeneda meie väikese salapaadiga ja need maad üles leida? Ma mõtlen, jumal teab, et need on karmid, kivised kohad põllupidamiseks, aga võib-olla piisavalt viljakad, et me leiaksime koha, kuhu elama asuda, talu rajada, uut elu alustada.

Ja jätta surnud siia.

3. stseen: Audi motets

Senovinē melodija skamba Audos sāmoneje, ir ji pradeda giedoti skausmingā giesmē, kurioje susilieja Airijos bansiū raudos ir vikingu laidojimo apeigos. Į pirmą planą iškyla jos trys pusės, ir apimta gilaus sielvarto bei keršto jausmo ji įsako vergams pastatyti jai laivą.

Asjad, millega ma sind maha matan, kalliskivid ja kuld
Neitsite sūdamed
Thori vasar ja Jumala rist.

Ma olen kolmekordne, ma olen ajatu, ma olen kõikjal
Ma tean su saatust.
Kujumuutja. Kuninganna.

Sa ütlesid, et mul on rämpsu täis mõistus. Mis siis, kui ma söön hobuseliha?
Jeesus armastab mind ikkagi.
Ma näen, kes sureb. See pole mina.
Ma pesen su riideid veres.

Ma olen Aud, ma olen nägija, ma olen vares, ma olen...

Tamm, saar, kask, sarapuu, lepp, tamm, pöök, pihlakas, tamm.
Võsa, lepp, sarapuu, tamm, pihlakas, pöök, valge võsa, tamm.
Tamm, saar, kask, kirves, lõhestamine, pihlakas, nael, tamm.
Haamer, nael, haamer, nael, nael, raud, puit, higi.
Raud, puit, higi, nael, tamm, kirves.
Kirves.
Ma olen kirves, ma olen puit, ma olen köis, ma olen...
Ma olen nael, ma olen silm, ma olen raud, ma olen...
Ma olen Aud, ma olen nägija, ma olen vares, ma olen...
Ma olen Aud, ma olen nägija, ma olen vares, ma olen...

Ma ei saa aru, mis minuga metsas juhtub. Ma kuulen hääli, mis minuga räägivad, ja ma ei tea, kes nad on, aga nad tunnevad mind nii hästi.

Puud sulguvad ümberringi ja ma hakkan tundma, nagu ma lendaksin, ma oskan lennata – ja kui ma lendan, näen ma kõike, minevikku ja tulevikku, ja ma näen, mis juhtub praegu... Ma näen, kes sureb. Ma tean, et nad surevad, sest ma pesen nende riideid vereojas.

Olav, kas *mina* tapsin su? Kas ma tahtsin seda, tellisin selle kuidagi? Kas ma tellisin palgamõrva? Ma nägin su surma, ma teadsin, et see juhtub, see oli see,

mida ma tahtsin. Olav, ma arvan, et ma mängisin sinuga – mängisin sinuga nagu sa oleksid malelaua kuningas.

Ehitage mu paat, poisid, ehitage see.

Ma olen haamer, ma olen nael, ma olen kuninganna!
Quem quaerimus adiutorem

4. stseen: Laeval, teel Islandi poole, torm merel

Aud palvetab ja jõuab arusaamisele, et temast on saanud see, mida ta kõige rohkem põlgab – rõhuja. Ta palub Jumalalt abi, et sellest seisundist üle saada, ja pakub orjadele vabadust: „Ma vabastan teid, ma vabastan ennast.“

Media vita in morte sumus
quem quaerimus adiutorem
Nihi si te, Domine,
qui pro peccatis nostris
juste irasceris?

Sancte Deus, sancte fortis,
sancte et misericors Salvator:
amarae mortis ne tradas nos.

In te speraverunt patres nostri speraverunt
Et liberasti eos.

Elu keskel oleme surmas.
Kellelt võiksime abi otsida,
kui mitte Sinult, Issand,
kes Sa meie pattude pärast
õiglaselt vihane oled?

Püha Jumal,
püha vägev,
püha ja halastav Päästja,
ära anna meid kibeda surma kätte.

Inimesed loodavad mu peale
Deus, liberabo eos, liberare me
Ma vabastan teid, ma vabastan ennast.
Mina olen...

Sancte Deus, sancte fortis
Mina olen Aud.

Allikmaterjal

Kogu muusikalise materjali olen tuletanud kahest olemasolevast meloodiast, mis esindavad loo iidset olemust ja kultuuride segunemist – 8. või 9. sajandi ladinakeelne antifoon „Media vita in morte sumus” (“Elu keskel oleme surmas”) – omistatud benediktiini munk **Notker Balbulusele**, ja ühele Norra rahvalaulule.

Proovides oli esinejatel algul raskusi hääldada „Aud“ nii, et see kõlaks viikinglikult – meie instinktiivse inglise keele kõneleja vokaalikasutus muutus norra keele õpetajale mureallikaks, kuna me ei suutnud seda suulael õigesse kohta saada. Ja see on vaid norra hääldus, kuidas on lood islandi versiooni ja gaeli keelega (iiri ja šoti), ning kas see tegelikult ei kõlanud algselt vanaskandinaavia keeles...? Olen kasutanud erinevaid viise Aud'i nime hääldamiseks, et peegeldada tema mitmekülgset identiteeti sisserändajana, samuti tema kahepoolseid kristlikke ja viikingite religioosseid ning vaimseid mõjusid. Ta räägib meiega inglise keeles, Jumalaga ladina keeles, on oma iidse, müstilise mina poolt vallatud fantaasiagaeli keeles, ning vannub norra keeles. Tema kasutatud väitel „Mina olen“ on kajastusi mitmetes filosoofilistes ja religioossetes tekstides.

Kogu elektrooniline materjal, välja arvatud linnulaul, esitatakse muusikute poolt otse ja salvestatud samplitena.

Kolm instrumenti – häääl, sarv ja klarnet – esindavad Aud'i kolmekordset olemust Morriganina. Rahvapärimuses võib Morriganit kujutada kolme õena või kauni noore naisena, vana vanaemana ja varesena. Ta on prohvet, kuninganna ja selgeltnägija.

Programmi tutvustus: Joanna Nicholson

Täname abi eest teose loomisel: Margaret MacIver (gaeli keele nõustaja), Jeanette Mikkola (norra keele nõustaja), Susan Worsfold (dramaturg), Šoti Muusikakeskus (prooviruumide kasutamine).

„Aud the Deep Minded“ loomist ja arendamist toetasid: Creative Scotland Lottery ja Made In Scotland Funding, The Vaughan Williams Foundation, Sound Festival ja Foundation Scotland.